

Kultúra

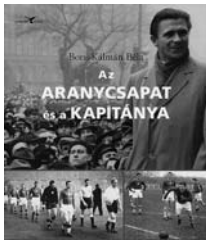
BORSI-KÁLMÁN BÉLA:
Az Aranycsapat és a kapitánya

RÓNAY LÁSZLÓ:
Fradi-szívvel hegyen, völgyben

Ami azt illeti, elég nehéz, sőt kényes a pekingi olimpia után Magyarországon a sportról beszélni, tekintettel arra, hogy e tevékenység, amely eredetileg – ő, boldog 1900-as évek! – nem volt más, mint a szellem felfrissítésének, a test karbantartásának (versenyszerű) eszköze, hamar beépült a nemzeti mitológiába, s mára az országos önbecsülés része lett a győzelem, miközben mindenki úgy tesz, mintha nem tudná, hogy napjainkra a tisztas amatőrizmusból kemény üzlet lett, a léleképítő küzdelmet felváltotta az elsőségért folytatott könyörtelen hajszá, s a részvevő lobbik érdeke semmi más, mint minél több pénzt kisajtolni államból, intézményből, szurkolóiból és végsősoron magukból a sportolókból is. Nehezíti a helyzetet, ha a politika is beszáll a ringbe – hogy stílusos kifejezést használjunk –, s hol szelepként, hol öngigazoló tényezőként bánik a sporttal. Igaz, mindebben az álságos viselkedésben Magyaror-

szág nem egyedüli, de vajon mire mentség ez? Mindenesetre elgondolkoztató körülmény, ha egy országot a világban jobbra csak vesztes politikussai vagy külföldön karriert felépítő futballistái alapján azonosítanak...

Két könyv fekszik előttünk, amelyek nem véletlenül erre a gondolatsorra indíthatják az olvasót. Két könyv, amelyek címük szerint a futballról, valójában azonban sokkal többről beszélnek. Borsi-Kálmán Bélának az ötvenes évek Aranycsapatáról, illetve kapitányáról, Puskás Öcsiről (ahogy mindenki ismerte idehaza és a világban is) szóló munkája egyszerre kíván a legendás focista életének és személyi-

ségének apológiája, emellett az őt körülvevő hazai, illetve külföldi történelemnek kritikája lenni. Glóriafelmutató szándékát azonban, sajnos, elhibáztottnak kell nyilvánítani. Mert milyen alapon számítana a belpolitika üldözöttjének az a tehetség, aki felismerte – ösztönösen vagy tudatosan –, hogy képességeit csak úgy tudja kifejleszteni és kamatoztatni, ha paktumot köt avval a hatalommal, amely, bár neki felfelé jutást ígér, a nála kevésbé szerencsésekkel szemben viszont csak erőszakot ismer? Igaz, a felemelkedés, a kiugrás egyetlen lehe-

tősege volt számára ez a társulás, amelyben a helyzeti előnnyel rendelkező fél még a társadalmon belüli, ideologikusan tiltott devianciát, a csempészetet is tolerálta, arra építve, hogy a sport által legitimitást szerezhet, többek között az avval megcélzott rétegek rokonszenvét elnyerve. Ámde milyen habitussal rendelkezik az, aki a diktatúra kegyeltjeként – mert már kevés, amit kaphat, várhat attól – még szökésében is azokkal az előnyökkel él, amelyek a nagy többségtől elzárva maradnak? És ki üldözte vajon, a vasfüggönyön túli világ (érthető) vonzásán kívül? A kérdés túlmutat a sporton: mennyiben lehet áldozatnak tekinteni azt, aki maga is sietett létrehozni olyan viszonyokat, amelyek helycserét hoztak ugyan, de minőségi változást aligha... Lehet elismerni későbbi jóvátételre törekvő szándékát, lehet élete rossz részét megbocsátani a jóért – de áldozatnak tekinteni? Hogyan kellene nevezni akkor azokat, akiket már nem lehet megszólítani?

És nincs mit kezdeni a könyv túlzó állításaival sem, például avval, amely Puskást a futballtörténelem eddigi legnagyobb alakjaként említi. Hiszen a kicsit tájékozottak is tudják, hogy listák mindig készültek, néhány évtizede még Pelé volt a legjobb, később Maradona, Zidane és mások, ha egyáltalán van értelme a listák gyártásának, mert

nyilván minden focirajongónak más és más személyes rangsora van, s a komolyabbak a játéktudás mellett tekintettel vannak kedvenceik egyéb tulajdonságaira is, ami arra utal, hogy a rajongás (szurkolás, ahogyan azt mostanában értik) a sport berkeiben sem tiszta érzelem. És nem lehet értelmezni azt a megállapítást sem, amely szerint Puskás „a magyar történelem legismertebb figurája”, legfeljebb ámulni és próbaképpen találgatni: vajon milyen szempontból is? Borsi-Kálmán Béla szerint egyébként ellenállásnak számított az „ipari mértékben behozott kurrens csempészárú”, amit a kivételezett vámvizsgálat tett lehetővé, s amit nepperek útján jelentős felárral lehetett továbbadni egy hiányoktól sújtott ország átlagtól eltérő keresetű lakosainak. A szerző azért próbál egyensúlyozni, ha a pályán Puskás elvétette a *személyes* sulykot, az is említést kap. De minden úgy, mintha csak stikli lenne, holott egy rendőrállamban – ez Révay József 1956 utáni meghatározása – éppen ezek a gesztusok fejezték ki legjobban a kor lelkét, a mindent elöntő egyenlőség ideológiájának illúzióját és a kivételezettség valóságát. Az olvasót, aki – immár eltávolodva, eltávolítva is – átverekedte magát számtalan, az ötvenes évekről szóló emlékezésen, beszámolón, monográfián és elemzésen, s nehezen tudja úriemberként megzabolázni elképedésre váltott

érzéseit, látva most sport és diktatúra kapcsolatát ezek a történetek inkább szégyenkezésre készítetik, ha érti még valaki egyáltalán, mire gondolunk. De hát minek is vagyunk az örökösei, mindannyian?

Vékonyabb terjedelmű, címe szerint szintén sportközeli munka Rónay Lászlóé. Úgy kezdődik, mintha az igen népszerű budapesti egyesület futballcsapata lenne a központi témája, de valójában emlékezés, pontosabban a szerző és a Fradi kapcsolattörténete, az előbbi szemszögéből nézve, személyes korrajzzal vegyítve. Egyik rétege, mintegy kiegészítve Borsi-Kálmán Bélát, rávilágít, hogy a (nemzetközi) politika a sport világot is megosztotta, kitagadott és felkarolt, bizonyos szempontokból érinthetetlen – legyőzhetetlen – szereplőkre, csapatokra osztva azt. Említést nyer a régi focisták sportember mivolta mint felülmúlhatatlan etalon, s a Fradi szurkolói táborának és a szélsőbalnak kölcsönös ellenszenve. Itt tárgyilagosan meg kell állapítani néhány mai jelenség ismeretében, hogy a „mi” és a „ti” megkülönböztetése, ahogy évtizedekkel korábban, ma sem áll távol tőlük. A kötet azonban sokkal több, mintha csak a futballról szólna. Számvetés a fekete évekről, s egy változatos élet állomásairól. Kezdetben megfigye-

léssel, éjszakai autófélelemmel, kialakított gyermekkori barátal, nehezen kezdődő irodalomtörténeti pályával.

A múlt felidézése mozaikos, ám az apró képek rendszerbe állnak. Kis történetek olvashatók a pesti bölcsészkar életéből, a magyar szak előadóiról és előadásairól. Nem minden ponton rokonszenves ez a látvány, főleg a ki nem mondott, ám érzékelhető valóság miatt, amit a szakmai vitába öltöztetett személyes ellentét és a tudomány pozícióiért folytatott intézményi harc jelentett. Az egyetemi éveket követték a pályakezdetés, a gyakorlóitanítás, a bicskei évek nehézségei. Emlékezetesek maradnak a vidéki (politikai) intelligencia ábrázolt alakjai.

Tanulságosak a múzeumi és az intézeti élmények is, amelyek többek között az első Nyugat-kiállítás kalandjait, a Füst Milán-hagyaték leltározásának groteszk pillanatait vagy az irodalomtörténeti kézikönyv szerkesztésének egyes buktatóit festik. S a szellemi élet abszurditását jellemzi az a vélelmezett történet, amely szerint a Nyíró Lajos vezette elméleti osztály megszűntetésére irányuló hazai akciót az osztály vezetője szovjet kapcsolatai segítségével védte volna ki. Az abszurditást az mutatja, függetlenül a vélekedés igazságtartalmától,

hogy az egyetlen képviselhető ideológia, esztétikai megközelítés érvényesülése idején vajon miféle szakmai ellentét lehetett az irodalomtudomány hazai képviselői között, amelyet csak külső erő igénybevételével lehetett semlegesíteni?

Mindezt kiegészítik az emlékezetfoszlányok a szeretett apáról, a barátokról; a magánélet eseményei, a katolikus sajtó és a felsőpapság viszonya, sajtómunkások intrikái és kiadói intimitások, amelyek összeszövődnek focitörténeti részletekkel, adalékokkal. Bennük, általuk látszik a politika által korrumpált és tönkretett ország. Lehet(ne) mindent újrakezdeni.

BUDA ATTILA

*(Az aranycsapat és a kapitánya,
Kortárs Kiadó, Budapest, 2008,
284 oldal, 4490 Ft;*

*Fradi-szűvel hegyen, völgyben,
Kairosz Kiadó, Budapest, 2008,
168 oldal, 2300 Ft)*

LOSONCZY TÓTH ÁRPÁD:
***Egy boldog
menyasszony levelei
Meszlényi Terézia és
Tanárky Augusztia levelezése***

A Győri Tanulmányok Füzetek – Tudományos Közlemények 2008/13. számában jelent meg a Meszlényi

Terézia és Tanárky Augusztia levelezését bemutató izgalmas tanulmány. A több mint 100 oldalas mű körültekintően, alapos szakirodalmi háttérrel vizsgálja meg Kossuth Lajos és felesége, Meszlényi Terézia megismerkedési történetét és házasságkötési körülményeit. Losonczy Tóth Árpád azt a véleményt osztja, hogy megismerkedésük csak 1840 nyarára – Kossuth börtönből való szabadulása utánra – tehető. A szerző megállapításait nagy részben Tanárky Gyula (1815–1886) – a kor jelentős mezőgazdasági szakembere – naplófeljegyzéseire alapozza. Tanárky 1861-ben lett Londonban Kossuth Lajos titkára, majd követte őt Torinóba; „Naplója a magyar emigráció tevékenységének hű, elfogulatlan tükré, egyik legfontosabb forrása”.

Tanárky Augusztia, Tanárky Gyula húga bizalmas lánykori barátnője volt Meszlényi Teréziának. Az utókor szerencséjére naplót írt, s erre a naplóra bukkant rá Losonczy Tóth Árpád a Tanárky család levelezését tanulmányozva a Magyar Országos Levéltárban. Kossuth feleségéről a korabeli közvéleménynek – néhány visszaemlékezést leszámítva – eléggé lesújtó nézetei voltak. A szerző sem igyekszik ezt megcáfolni, sőt inkább elhomályosítja a romantikus szemléletet Kossuth és Meszlényi Terézia házasságával kapcsolatban. Bemutatja, hogy házasságuk Lászlóné Szűts